

Univerzitné štúdium medicíny na Slovensku v prvých rokoch existencie Lekárskej fakulty Univerzity Komenského

Mgr. Matej Gogola, PhD.

Oddelenie histórie medicíny a zdravotníctva, Ústav sociálneho lekárstva a lekárskej etiky LF UK, Bratislava

Lekárska fakulta je najstaršia zo všetkých trinástich fakúlt, z ktorých pozostáva Univerzita Komenského v Bratislave. Začala ako prvá z tých, ktoré tvoria jadro najväčšej a najstaršej – prvej modernej univerzity na Slovensku. Napriek tomu trvalo veľmi dlho, kým Slováci získali svoju slovenskú (československú) univerzitu. Tento rok je to práve sto rokov, odkedy sa zodpovedne stará o výchovu slovenskej spoločnosti, o jej inteligenciu, stav jej poznania a vedy. Lekárska fakulta a celá Univerzita Komenského bola založená v komplikovanom období plnom zmien. Založenie Lekárskej fakulty v Bratislave nebola náhoda. Počet lekárov bol na území Slovenska kriticky nízky a medzi obyvateľstvom bolo celkovo veľmi slabé zdravotné uvedomenie. Univerzita Komenského vznikla na základe Zákona č. 375/1919 (z 27. júna 1919) založením Československej štátnej univerzity v Bratislave. Zákon vstúpil do platnosti 11. júla 1919. Posledný júlový deň prezident republiky vymenoval prvých profesorov, predovšetkým odborníkov z Lekárskej fakulty Karlovej univerzity v Prahe, známych pod termínom „Hynkova skupina“, pomenovaným podľa profesora Kristiana Hynka, významného patológa, internistu, organizátora a prvého rektora univerzity.

Kľúčové slová: Lekárska fakulta Univerzity Komenského, prvé roky existencie, Hynkova skupina, ústavy, kliniky

University study of medicine in Slovakia in first years of the Faculty of medicine, Comenius University

The Faculty of medicine is the oldest of all thirteen Comenius University in Bratislava faculties. It was established as the first of all the basic institution that have formed the core of the biggest and first modern university in Slovakia. However, it took a very long time to acquire first Slovak (Czechoslovak) university. It has been one hundred years exactly, since the faculty became involved in a process of educating Slovak intelligence and developing its scientific knowledge. Faculty of medicine and the whole Comenius University was founded at the turbulent times, full of changes. Founding the Faculty of medicine in Bratislava was no coincidental occurrence. Numbers of doctors were critically low in Slovakia and the health awareness of the population was not doing any better. Comenius university was established by a legal norm, namely the Act n. 375/1919 (from June 27th, 1919) on a foundation of the Czechoslovak State University in Bratislava, which came into effect from July 11th, 1919. On the last July day, the president appointed first professors, mainly experts from the Medical Faculty of the Charles University in Prague, frequently referred to as “Hynek’s group” in secondary literature, named after Professor Kristian Hynek, a distinguished pathologist, internist, organiser and the first rector of the Czechoslovak State University.

Key words: Faculty of medicine of Comenius University, first years, Hynek’s group, institutes, departments

Vask. med., 2019,11(2):86-88

Úvod

Túžba po najvyššej vzdelávacej ustanovizni slovenskej proveniencie sa nachádza už v Žiadostiach slovenského národa z roku 1848. V nich sa Slováci dovoľovali zriadenia vzdelávacích zariadení od najnižších stupňov až po univerzitu. V týchto inštitúciách nemal byť iný vyčovaci jazyk než slovenský (1). Šlo o základné školy, reálky, meštianske školy, dievčenské školy, učiteľské ústavy, gymnáziá, lýceá, priemyselnú školu – polytechniku či univerzitu.

Dnes už skôr komicky vyznieva scéna odohrávajúca sa na plti mieriacej z Liptovského sv. Mikuláša do dnešného Nového Mesta nad Váhom na zasadanie Patrína v Čachticiach v roku 1847,

ktorú vo svojom životopise spomína Ján Francisci (2). Slovenskí národovci sa na dvoch prenajatých pltiach odrazu začali hrať na univerzitu. „Bola to uradovaná a veselej nálady chasa mladších i starších. Letiac dolu Váhom, ustrojili sa pre zábavu v univerzitu. Rektorem univerzity bol Michal Hodža, dekanmi boli Ctiboh Zoch a Ďurko Matúška; fakultami boli, a to: teologickou August Škultéty, juridickou ja [Ján Francisci], medicínskou Janko Straka-Godor a filozofickou Janko Štúr. Fiškálom bol Štefan Daxner, pedelom August Krčméry a portášom Móric Jurecký, ktorý nad hocičím sa vedel veľmi chutne zasmiať, z čoho povstalo medzi nami porekadlo: Vyjdeš na Jureckého smie-

Obrázok 1. Novostavba budovy teoretických ústavov (pôvodne projektovaná ako Anatomický ústav LF UK v Bratislave) na dnešnej Sasinkovej ulici v Bratislave.

Zdroj: Archív UK v Bratislave: Zbierka fotografií – budovy LF UK v Bratislave, foto: Štenc Praha, 1925.

choty. Ale bolo nás značne viac“ (3). Spomenutá virtuálna univerzita na plti nijako nezaostávala za reálnymi univerzitami, keďže mala všetky štyri pôvodné fakulty (4).

Obrázok 3. Veľká komora Ústavu pre normálnu anatómiu LF UK v Bratislave so stálou teplotou 0° C – 2° C na uchovanie konzervovaného pitevného materiálu, injikované telá sa v nej uchovávali niekoľko mesiacov bez porušenia

Popis: Mária Grófová. Zdroj: Archív UK v Bratislave: Zbierka fotografií – interiéry LF UK v Bratislave, foto: Jaroslav Kott, 1927

V skutočnosti však trvalo ešte viac ako sedemdesiat rokov, kým Slováci získali svoju vlastnú, hmotnú, dnes najstaršiu a najväčšiu slovenskú univerzitu oslavujúcu v roku 2019 svoju prvú storočnicu. Jej vzniku predchádzalo niekoľko faktorov, z ktorých najpodstatnejším bolo vytvorenie nového štátneho celku, Československej republiky.

Dôsledky prvej svetovej vojny boli ďalekosiahle a v strednej Európe sa začala črtáť nová geopolitická mapa štátov, o existencii ktorých by si pred vypuknutím konfliktu málokto dovolil tvrdiť, že vzniknú. Rozpadom rakúsko-uhorskej monarchie sa Slovensko stalo súčasťou nového štátneho útvaru, Československej republiky. Hoci primárne šlo o spoločensko-politické a hospodárske reformy, k zmenám došlo i v sociálnej oblasti a aj v otázke vzdelávania (5). A práve táto otázka bola veľmi podstatná. Založenie bratislavskej československej univerzity a jej prvej fakulty – lekárskej, súviselo s motiváciou zvýšiť dramaticky nízky počet lekárov na území Slovenska a slabé zdravotné uvedenie obyvateľstva (6).

Už pri predkladaní návrhu zákona, ktorý vypracovali slovenskí poslanci o zriadení Československej univerzity v Bratislave je spomenutá „československá univerzita pre Slovensko, ktorá má nastúpiť po univerzite maďarskej“ a zákonné zaistenie univerzity pre Slovákov (7). Spomínanou „maďarskou univerzitou“ bola Uhorská kráľovská Alžbetina univerzita, resp. Alžbetina univerzita sídliaca v Bratislave. Tá univerzita, kam sa 21. septembra 1919 po ceste vlakom z Prahy do Bratislavy vybrali českí profesori –

Obrázok 4. Aspremontov letný palác sa stal sídlom dekanátu LF UK hneď od jej vzniku. Pohľad z dnešného Amerického námestia z obdobia vzniku Lekárskej fakulty v Bratislave

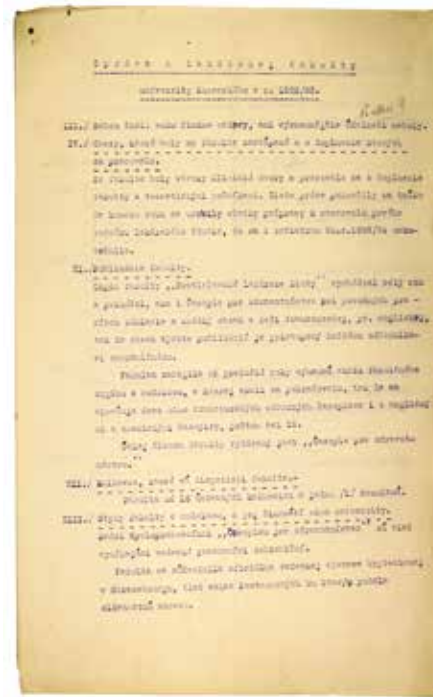

Zdroj: Archív UK v Bratislave: Zbierka fotografií – interiéry LF UK v Bratislave, okolo roku 1920

lekári, známi aj pod pojmom Hynkova skupina a pomaly začali preberať majetok pre novovznikajúcu slovenskú najvyššiu vzdelávaciu inštitúciu (8). Hynkova skupina je v historiografii všeobecne pomenovanie pre kolektív utvorený okolo profesora Kristiana Hynka, významného patológa, internistu a neskoršieho prvého muža UK a jeho spolupracovníkov, predovšetkým Gustáva Müllera (gynekológ a pôrodník), Stanislava Kostlivého (chirurg), Antonína Spilku (patologický anatóm), Zdeňka Myslivečka (neuroológ a psychiater), Romana Kadlického (oftalmológ), Františka Prokopa (súdny lekár), Stanislava Růžičku (hygienik) a Jiřího Brdlíka (pediater) (9, 10). Spomenutí lekári boli prvými profesormi Lekárskej fakulty UK menovanými prezidentom Československej republiky. Výnimkou spomedzi všetkých bol Jiří Brdlík, ktorý bol menovaný až 2. augusta 1920. Ostatní boli profesormi od 31. júla 1919 (11).

Príchod českých profesorov do Bratislavy, ktorý sa uskutočnil 21. septembra 1919, sa v sekundárnej literatúre považuje za vznik Lekárskej fakulty UK. S dňom, ktorý je považovaný za oficiálny deň fungovania univerzity, to však nie je úplne jednoduché a dátumov, ktoré by sme teoreticky mohli pokladať za prvý deň existencie, je viac (12). Či už je to 27. jún 1919, keď bola zákonom zriadená samotná Univerzita Komenského, vtedy ako Československá štátna univerzita (13), 11. júla 1919, keď vstúpil zákon do platnosti (účinnosti) a bol vyhlásený v Zbierke zákonov, 21. september, upršaná nedeľa, v rámci ktorej prišli českí profesori do Bratislavy (14), 11. november, keď bola v súvislosti s vládnym nariadením univerzita premenovaná

Obrázok 5. Prvá strana správy o činnosti Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave za akademický rok 1922/1923.

Zdroj: Archív UK v Bratislave

na Univerzitu Komenského (15), 20. november, keď sa uskutočnilo prvé zasadanie Akademického senátu (16) alebo 1. (začatie semestra; od tohto dňa dostali študenti týždeň na zápis predmetov), resp. 9. december (začiatok prednáškovej činnosti), ktorý aj sám Kristian Hynek pokladal za začatie činnosti univerzity, a teda deň, v ktorom sa naostro začalo s prednáškovou činnosťou (17).

Prvými akademickými činovníkmi boli prof. MUDr. Kristian Hynek – rektor UK, prof. MUDr. Stanislav Kostlivý – prorektor UK, prof. MUDr. Gustáv Müller – dekan LF UK, prof. MUDr. Antonín Spilka – prodekan LF UK a prof. MUDr. Zdeňk Mysliveček – člen Akademického senátu UK.

V prvom ročníku prvého semestra sa na lekárske povolanie pripravovalo 144 študentov vo vyšších ročníkoch, z toho 139 mužov a 5 žien (18). V ďalších dvoch akademických rokoch mal počet študentov klesajúcu tendenciu (19). Výučbovou základňou pre poslucháčov Lekárskej fakulty UK v Bratislave sa stali klinické pracoviská umiestnené predovšetkým v štátnej nemocnici (dnes Univerzitná nemocnica Bratislava, Nemocnica Staré Mesto). Nemocnica v roku 1919 pozostávala z internej, chirurgickej, očnej, psychiatrickej a neurologickej kliniky, kliniky kož-

Obrázok 6. Zástupcovia Univerzity Komenského odovzdali na Hrade dňa 11. marca 1926 prezidentovi republiky Pamätnú medailu Univerzity Komenského v Bratislave vydanú pri piatom výročí jej vzniku spolu s Ročenkou 1919 – 1924. Zľava: prof. MUDr. Stanislav Kostlivý, prof. MUDr. Kristian Hynek, prezident ČSR Tomáš Garrigue Masaryk, prof. PhDr. Miloš Weingart a prof. JUDr. Richard Horna

Popis: Mária Grófová. Zdroj: Archív UK v Bratislave: Zbierka fotografií – návšteva na Hrade, 11. marec 1926, foto: Jano Šrámek, umelecký referent tlačového odboru prezídia ministerskej rady

ných a pohlavných chorôb a dvoch ústavov – ústavu pre súdne lekárstvo a farmakologického ústavu. Výučba prebiehala aj na Széchényiho (dnešnej Lazaretskej) ulici, kde sídlila klinika detských chorôb, Telocvičnej (dnešnej Zochovej) ulici, kde pôsobili zamestnanci kliniky pôrodníctva a chorôb ženských, Korunnej (dnešnej Sasinkovej) ulici v patologicko-anatomickom ústave a v bývalých Mestských kasárňach na Belnayovej (dnešnej Kýčerského) ulici, kde bol zriadený hygienický ústav (11, 20, 21).

Nedostatočné priestory a materiálne vybavenie nedovolili fakulte otvoriť nižšie ročníky. Štúdium bolo sprístupnené poslucháčom od 3. – 5. ročníka, teda len pre tzv. klinické ročníky. Bez teoretických ročníkov však klesal počet študentov a existencia celej inštitúcie začala byť ohrozená (20). V akademickom roku 1922/1923 sa podarilo fakultu skompletizovať a zabezpečiť výučbu vo všetkých ročníkoch (22). K pôvodnému profesorskému zboru pribudli také mená ako napr. Zdeněk Frankenberg (histológ, embryológ, biológ), Viktor Teissler (fyzik), Ján Buchtala (chemik), Antonín Hanák (fyziológ) alebo Antonín Frank (anatóm).

V roku 1927 bola do držby lekárskej fakulty odovzdaná novostavba budovy na

Korunnej, resp. dnešnej Sasinkovej ulici. Výstavba budovy začala v roku 1923 a jej autorom je architekt Klement Šilinger. Pôvodne mala byť len dvojposchodová a mali v nej byť umiestnené tri ústavy – normálnej patológie, patologickej anatómie a histologicko-embryologický ústav. Neskôr sa plán zmenil a do štvorposchodovej budovy sa presťahoval fyziologický ústav, ústav lekárskej chémie, ústav lekárskej fyziky, ústav patologickej anatómie a ústav experimentálnej patológie (23).

V druhej polovici 20. rokov 20. storočia prekročil počet poslucháčov hranicu tristo. Každým rokom promovalo niekoľko desiatok absolventov všeobecného lekárstva. Väčšina z nich v riadnom termíne skladala skúšky rozdelené do troch rigoróz. Prvé rigorózum ponímalo skúšky zo všeobecnej biológie, lekárskej fyziky a lekárskej chémie spolu so skúškami z anatómie, histológie a embryológie a fyziológie (24). Po zdarnom vykonaní skúšky bol kandidátovi udelený titul MUC – *medicinae universae candidatus*. Skúšobnými predmetmi druhého rigoróza boli patologická anatómia a histológia, všeobecná a experimentálna patológia, farmakológia a znalosť receptov, vnútorné lekárstvo, detské

lekárstvo, psychiatria a neuropatológia. Skúšobnými predmetmi tretieho rigoróza boli chirurgia, pôrodníctvo a gynekológia, očné lekárstvo, dermatológia a syfilis, hygiena a súdne lekárstvo (11). Zatiaľ čo v rámci teoretických predmetov trvala skúška spravidla 15 minút, pri teoreticko-praktických predmetoch, ako napr. interná medicína či chirurgia, mohla skúška študentovi zabráť aj dva dni (11).

Pedagogická činnosť fakulty a celej univerzity bola zameraná na výchovu v československom vlastenectve. Českí profesori vnímali bratislavskú lekársku fakultu ako dcérsku inštitúciu pražskej lekárskej fakulty. Otrasy na medzinárodnej, ale i domácej politickej scéne v 30. rokoch 20. storočia však neobišli ani univerzitu, ani fakultu. Chod fakulty sa onedlho výrazne narušil. Núteným odchodom českých profesorov, ktorý sa začal krátko po vyhlásení autonómie Slovenskej krajiny, nasledovaný premenovaním univerzity na Slovenskú univerzitu v roku 1939 (25) a fakticky zmenou vedenia fakulty sa začala nová kapitola dejín lekárskej fakulty.

Príspevok vznikol v rámci Projektu VEGA 1/0459/18 Dejiny Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave 1938 – 1948. Fakulta, lekári, študenti a veda od autonómie po následky Februárového prevratu.

Literatúra

1. Kufčák E, Paška L (eds.). Žiadosti slovenského národa. Liptovský Mikuláš, Czechoslovakia: Komisia osláv 120. výročia Žiadostí slovenského národa; 1968.
2. Podolan P. K 200. jubileu narodenia Ľudovíta Štúra. In Podolan P, eds. Historia Nova 10. Štúdie k jubileu Ľudovíta Štúra. Bratislava, Slovakia: Stimul. 2016. 8-9 s.
3. Francisci J. Vlastný životopis. Črty z doby moysesovskej. Bratislava, Czechoslovakia: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1956.
4. Kodajová D. Celé Slovensko na jednej plti. Dobrodružná cesta slovenských národovcov na sednicu Tatrána. In Michálek S, ed. História zadnými dverami. Nezvyčajné príbehy zo slovenských a svetových dejín. Bratislava, Slovakia: Premedia, 2018. 186-194 s.
5. Falisová A. Zdravotníctvo na Slovensku v medzivojnovom období. Bratislava, Slovakia: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 1999.

Kompletný zoznam literatúry nájdete na:
www.vaskularnamedicina.sk

Mgr. Matej Gogola, PhD.

Oddelenie histórie medicíny a zdravotníctva
Ústav sociálneho lekárstva a lekárskej etiky LF UK
Sasinkova 2, 813 72 Bratislava
matej.gogola@fmed.uniba.sk